

SCENARIUSZ LEKCJI: PRZEDWOJENNY ŻYDOWSKI SPORT

Lekcja szkolna realizowana w ramach programu Chazak v'ematz prowadzonego przez Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe Makabi Warszawa.

1. Informacje wstępne

1.1. Tematyka zajęć

W trakcie zajęć uczestnicy uzyskają wiedzę na temat społecznej historii polskich Żydów w okresie międzywojennym. Szczególna uwaga poświęcona zostanie dziejom żydowskich klubów sportowych przedwojennej Warszawy. Uczestnicy poznają kontekst historyczny niezbędny do uczestniczenia w debacie o żydowskim dziedzictwie w Polsce oraz relacjach między Polakami i Żydami.

Lekcja przewidziana jest dla uczniów szkół średnich. Powinna zostać zrealizowana w obrębie jednej klasy (ok. 24 osoby).

1.2. Cele zajęć

- Przekazanie wiedzy o przedwojennym życiu i sporcie żydowskim.
- Budowa pozytywnego wizerunku społeczności żydowskiej.
- Rozwój wiedzy o udziale mniejszości w historii Polski.
- Zwrócenie uwagi na konteksty społeczno-polityczne międzywojnia (upolitycznienie sportu/klubów sportowych, 'emancypacja poprzez mięśnie').
- Zwiększenie świadomości uczniów i uczennic nt. mozaiki etniczno-kulturowej przedwojennej Warszawy.
- Wzrost wiedzy na temat topografii przedwojennej Warszawy, szczególnie w kontekście sportów, uprawianych w międzywojniu. Zachęcenie uczniów i uczennic do własnych eksploracji.

1.3. Stosowane metody przekazywania wiedzy

Wykład interaktywny, analiza źródeł historycznych w grupach

1.4. Atmosfera i przestrzeń

Lekcja odbywa się w klasie szkolnej. Przed zajęciami stoły powinny zostać ułożone w taki sposób, aby umożliwić podział klasy na 2 do 4 grup oraz swobodną rozmowę w obrębie grup (w zależności od ilości uczestników).

1.5. Materiały

- 1.5.1. kartki papieru (po jednej dla każdego ucznia);
- 1.5.2. ołówki, kredki lub długopisy;

- 1.5.3. projektor oraz powierzchnia umożliwiająca wyświetlanie;
- 1.5.4. komputer;

2. Przebieg zajęć

2.1. Wstęp (ok. 10 minut)

- 2.1.1. Uczestnicy dzieleni są na grupy (grupy nie powinny liczyć więcej niż 6 osób).
- 2.1.2. Prowadzący przedstawiają się oraz uruchamiają prezentację (konspekt prezentacji stanowi **Załącznik 1** do programu).
- 2.1.3. Prowadzący wręczają uczestnikom kartki papieru i proszą ich o narysowanie lub opisanie swojego wyobrażenia na temat „przedwojennego życia żydowskiego w Polsce”.
- 2.1.4. Prowadzący proszą uczestników (ochotników) o zaprezentowanie tego, co narysowali lub napisali na swojej kartce.
- 2.1.5. Prowadzący wyświetlają slajd prezentacji zawierającej ilustrację ukazującą różne aspekty życia żydowskiego w przedwojennej Polsce.
- 2.1.6. Uczestnicy mogą podzielić się refleksjami na temat tego, czy zawartość ich kartek koresponduje z zawartością wyświetlanego slajdu.

2.2. Część główna (ok. 30 minut)

- 2.2.1. Prowadzący prowadzą krótki wykład dotyczący przedwojennego życia żydowskiego, bazując na załączonej prezentacji oraz zasobach. W trakcie prezentacji prowadzący zadają uczestnikom krótkie pytania aktywizacyjne.
- 2.2.2. Prowadzący rozdają każdej z grup wycinek z przedwojennych gazet po czym proszą uczestników o odpowiedzenie na pytania pomocnicze (wybór wycinków oraz pytania pomocnicze stanowią **Załącznik 2** do programu).
- 2.2.3. Uczestnicy samodzielnie analizują materiały i starają się odpowiedzieć na pytania pomocnicze. Prowadzący krążą pomiędzy grupami i udzielają im wsparcia w razie potrzeby.

2.3. Podsumowanie (ok. 10 minut)

- 2.3.1. Przedstawiciele każdej z grup zwięźle prezentują tematykę wycinka analizowanego przez grupę oraz dzielą się refleksjami na temat pytań pomocniczych i odpowiedziami na nie.
- 2.3.2. Opcjonalne: Prowadzący realizują krótki quiz dotyczący tematyki zajęć w celu utrwalenia wiedzy. Rekomendowaną formą prowadzenia quizu jest platforma Kahoot. Pytanie quizowe zostały zawarte w **Załączniku 3**.

3. Źródła

- R. Gawkowski, Encyklopedia klubów sportowych Warszawy i jej najbliższych okolic w latach 1918-39, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007;
- D. Grinberg, G. Pawlak, M. Sadowski, Bądź silny i odważny / Be stron and brave, Fundacja Mojżesza Schorra, Warszawa 2014;
- S. Szczepek, Warszawa idzie na mecz, Tom 1, Wydawnictwo Skarpa Warszawska, Warszawa 2022;
- S. Szczepek, Warszawa idzie na mecz, Tom 2, Wydawnictwo Skarpa Warszawska, Warszawa 2023;
- R. Trzaska, Gwiazda (Sztern) - piłkarski fenomen Warszawy (1923-1939), <http://www.sztern.waw.pl/10-pdf-e.html>;
- Instytut Yad Vashem, "We are the Polish Jews" - Eastern European Jewry in the Interwar Period, <https://www.yadvashem.org/education/educational-materials/lesson-plans/polish-jews.html>

ZAŁĄCZNIK 1 – OMÓWIENIE PREZENTACJI

Slajd	Treść slajdu	Co chcemy przekazać	Pytania aktywizujące
 <p>Projekt finansowany ze środków programu Unii Europejskiej „Obywatele, równość, prawa i wartości” (CERV) na lata 2021-2027.</p>	Krótkie przedstawienie prowadzących oraz programu w ramach którego realizowane są lekcje (Program Chazak v'ematz, realizowany w ramach programu MARIO, prowadzonego przez Minority Rights Group)	- Uczestnicy będą czuć się bardziej komfortowo, wiedząc kim są prowadzący	<i>Nie dotyczy</i>
	slajd 1 – wprowadzenie (slajd wyświetlany w trakcie wstępu / po tym jak uczniowie zakończą pisać lub rysować) W 1921 r. z całej ludności w Polsce 10,5% to byli Żydzi, czyli było ich 2 845,4 tys. Do 31 r. liczba ta wzrosła do 3 113,9 tys (9,8%). W 39 było ich 3 400 tys. (9,7%). Natomiast	- Jak bardzo liczna była kiedyś społeczność żydowska w Polsce. - Żydzi byli zaangażowani we wszystkie aspekty polskiego przedwojennego życia, tak samo jak społeczność nieżydowska.	- Czy wyobrażacie sobie że w Waszej klasie, wśród Waszych warszawskich przyjaciół lub w pracy Waszych rodziców - w okresie przedwojennym co 3 osoba mogła być Żydem?

	<p>społeczność żydowska w warszawie liczyła ponad 350 tyś. osób, co stanowiło 1/3 mieszkańców stolicy (podobnie było w miastach takich jak Łódź, Kraków, Wilno czy Lwów).</p> <p>Tłomackie - Tłomackie to mała ulica, znajdująca się w śródmieściu, na której znajdowała się Wielka Synagoga, a obok centralna biblioteka judaistyczna (dziś żydowski instytut historyczny). pod numerem 13 znajdował się związek dziennikarzy i pisarzy żydowskich, zbierali się tam dziennikarze, pisarze uznani i młodzi. Można było napić się kawy, coś przekąsić, w piątkowe wieczory odbywały się huczne potańcówki. Bywalcy nazywali ów lokal pieszczotliwie Budą. Nieopodal znajdowała się ulica Rymarska,</p>	<p>- Siedziba przedwojennego Makabi znajdowała się w centralnym miejscu Warszawy, a klub żydowski prezentował się tak samo okazałe jak inne największe kluby warszawskie.</p>	<p>- Czy umiecie wyobrazić sobie że przebywacie w miejscu w którym pochodzenie takie jak Wy ma jedynie 1 na tysiąc statystycznych osób?</p> <p>- Czy umiecie wyobrazić sobie, że w pewnych sytuacjach nie możecie wprost powiedzieć jaką tożsamość nosicie w sercu?</p> <p>- Kto z Was chciałby aby w Warszawie bardziej widoczna była obecność polskiej społeczności żydowskiej (np. więcej</p>
--	--	---	--

	<p>nieistniejąca dziś, która przecinała Plac Bankowy. Przez pewien czas mieściła się przy niej redakcja pisma "Ewa" – polskojęzycznego pisma dla nowoczesnych kobiet żydowskich.</p> <p>Pasaż Simonsa - Pasaż Simonsa, od którego rozpoczynały się Nalewki, był wielkim kompleksem handlowym, ale też odgrywał ważną rolę w życiu kulturalnym Dzielnicy. Znajdowały się tam sklepy różnego asortymentu, restauracje, księgarnie i kilka redakcji. W Pasażu Simonsa siedzibę miało Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe Makabi. Na Nalewkach trenowały sekcje bokserska i gimnastyczna</p>		<p>kawiarni, klubów sportowych, miejsc spotkań, galerii sztuki, pracowni artystycznych) - niech podniesie rękę</p>
--	--	--	--

Centralny komitet Żydów polskich w Lublinie

תנועה ציונית - תנועה יהודית - תנועה פוליטית
1916/17 - תנועה ציונית - תנועה יהודית - תנועה פוליטית

Slajd 2 – żydowskie życie polityczne

Opisanie jak i z jakiego powodu działały żydowskie partie polityczne (rekrutacja i edukacja żydowskiej młodzieży, przeciwdziałanie antysemickiej przemocy i przede wszystkim szukanie rozwiązań na tą przemoc (emigracja do Palestyny lub walka o emancypację, często przez zniesienie stereotypu pokornego Żyda). Poprzez różne koncepcje wyodrębniają się różne ruchy polityczne - Syjoniści:

1. Haszomer Hacair: organizacja rozpoczęła działania na terenach Polski w 1916. Zerwanie z postrzeganiem Żydów jako słabych i bezbronnych, przygotowanie młodzieży do osadnictwa, członkowie ruchu zachęcali do emigracji na tereny Palestyny, gdyż uważali, że

- Wielu Żydów należało do partii politycznych, ponieważ przemoc której przeciwdziałały te formacje dotyczyła każdego. Sprawiało to, że mniejszość żydowska miała relatywnie dużą prezencję w zarówno regionalnej jak i ogólnokrajowej polityce.

- Mimo, iż ogólnie dawało to Żydom większe pole manewru na polskiej scenie politycznej, prowadziło to również do polaryzacji wewnątrz społeczności.

- W jaki sposób żydowskie partie polityczne mogły wspierać pomysł emancypacji poprzez siłę fizyczną wśród młodzieży żydowskiej?

(naprowadzenie na kluby sportowe)

- Jakie były najłatwiejsze sposoby aktywizacji o organizacji politycznej młodych Żydów.

Żydzi nigdy nie dostąpią statusu równego innym narodom w Europie przez zbyt duże nasilenie antysemityzmu.

2. Poalej Syjon Lewica: Była to silniejsza w Polsce frakcja Poalej Syjon. socjaliści i syjoniści, działalność w związkach zawodowych, rozłam spowodowany brakiem kontaktu z III międzynarodówką, wspieranie emigracji do Palestyny.

3. Poalej Syjon Prawica: bardziej umiarkowane skrzydło, działali na rzecz autonomii (kulturalnej i narodowej) gminy Żydowskiej, opozycja do Sanacji. Działali międzynarodowo, pomagali robotnikom w Palestynie.

	<p>4. Bund: Powstał jeszcze w czasach zaborów jako autonomiczna część Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. Partia socjalistyczna (albo demokratyczno-marksistowska). działali przed wojną, demokratyczni i antysyjonistyczni jednocześnie przeciwko asymilacji, stawali przeciwko partiom traktującym Żydów jako wspólnotę religijną i partiom ortodoksyjnym (np. Agudat Israel). Działali na rzecz zachowania odrębności Żydów w Polsce.</p>		
 <p>Szapsel Rotholc (po lewej) Józef Klotz (po prawej)</p>	<p>Slajd 3 – żydowskie kluby sportowe</p> <p>Prawie każda partia polityczna miała powiązany ze sobą wielosekcyjny klub sportowy, poprzez który rekrutowała i organizowała młodych Żydów. Był to najatrakcyjniejszy sposób przyciągania nowych</p>	<p>- Sport dla Żydów był jedną z niewielu płaszczyzn na której mogli w jasny sposób przeciwstawić się antysemityzmowi.</p> <p>- Mimo, że w piłce nożnej kluby sportowe nie odnosiły sukcesów, to w</p>	<p>Jak mógłby wyglądać polski sport gdyby nadal istniały w nim żydowskie kluby sportowe?</p>

	<p>członków do partii, ponieważ większość osób szukało miejsc do uprawiania sportu w środowisku wolnym od antysemityzmu. Z upolitycznionych klubów sportowych wyróżniały się:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Makabi (ruch syjonistyczny): Dwa kluby: jeden w Warszawie, drugi w Krakowie. Głównym celem było wychowanie fizyczne młodzieży żydowskiej, skupiało środowiska syjonistyczne. W Makabi grał Józef Klotz, strzelec pierwszej w historii bramki dla reprezentacji Polski w piłce nożnej. Przeszedł on do Makabi z Jutrzenki Kraków. - Jutrzenka Kraków (Bund): Jako klub związany politycznie z Bundem rywalizowali z	<p>sportach takich jak tenis stołowy czy boks, żydowscy sportowcy dominowali ogólnokrajowe rozgrywki.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W erze sportu rozwijającego się jako rozrywki masowej zawodnicy tacy jak Klotz i Rotholc stawali się idolami żydowskich dzieci co przyciągało je do klubów do których należeli znani sportowcy. Dzięki temu organizacje zarówno sportowe jak i polityczne rozrastały się.	
--	--	---	--

syjonistycznym Makabi w Krakowie (ich mecze nazywano świętą wojną).

- Jutrznia Morgensztern (Bund): Głównym założeniem klubu była demokratyzacja sportu oraz animacja masowego sportu, a nie zmienianie go w widowisko. Sport miał służyć masom robotniczym, po 1930 zrezygnowali z radykalnych postulatów i przyjęli status profesjonalnego klubu.

- Gwiazda (PS Lewica): Wiodącą dyscypliną była piłka nożna, natomiast najbardziej znanym sportowcem Gwiazdy był zdecydowanie bokser Szapsel Rotholc – idol żydowskiej młodzieży, mistrz Polski z 1933 roku, wicemistrz z 1934 oraz brązowy medalista Mistrzostw Europy 1934.

	<p>- Hasmonea Lwów (PS Prawica): określana jako największy żydowski klub w Polsce, w przeciwieństwie do reszty żydowskich klubów dysponowali dużym budżetem. Przez długi czas utrzymywali się w I lidze polskiej. Byli związani z Poalej Syjon Prawica.</p>		
	<p>Slajd 4 – Makabi Warszawa</p> <p>Pierwszy klub Maccabi został założony w Jerozolimie w 1911 roku i już wkrótce liczył 300 członków. Drugi klub założono w Petah Tikwie, i te dwa, razem z Rishon le-Zion w Jaffie, weszły w skład ogólnokrajowej organizacji Maccabi w 1912 roku.</p> <p>Makabi Warszawa powstało w sierpniu 1915 roku i było największym wielosekcyjnym</p>	<p>- Makabi Warszawa należało do międzynarodowego ruchu machabejskiego, skupiającego Żydów z całego świata.</p> <p>- Ukazanie aktywności i odwagi kobiet żydowskich – w tym również w kwestiach postępującej dyskryminacji i antysemityzmu.</p>	<p>- Gdzie w Warszawie można było trenować sporty wodne?</p> <p>- Czy znacie jakiś klub, który jest aktywny w wielu obszarach sportowych i kulturalnych?</p> <p>- Podajcie przykład masowych protestów lub</p>

	<p>żydowskim klubem sportowym w II RP. Klub prowadził działalność daleko wykraczającą poza obszar kultury fizycznej. Funkcjonował jako ośrodek edukacyjny, kulturalny i towarzyski. Na początku siedziba klubu mieściła się przy ulicy długiej (do 1922 r.). Potem klub przeniósł się na pasaż Simonsa przy Nalewkach 2a. W 1929 roku klub otrzymał od miasta 2,8 hektara w okolicach dzisiejszych błoni stadionu narodowego (blisko torów kolejowych i stacji Warszawa stadion).</p> <p>Kompleks sportowy miała uzupełniać nadwiślańska przystań "Makabi". Kryzys spowodował, że teren oddano bez trybun i zaplecza.</p>	<p>- Makabi Warszawa, pomimo trudności, dysponowało pokaźną infrastrukturą sportową, która powstała dzięki zaangażowaniu członków Makabi.</p>	<p>indywidualnych występów, którymi współcześni mieszkańcy Warszawy wyrażają sprzeciw względem niesprawiedliwego ich traktowania lub naruszania praw mniejszości.</p>
--	---	---	---

Od roku 1928 Makabi dysponował własną przystanią nad Wisłą przy Porcie Praskim. Na przystani tej od początku działała sekcja wioślarska. W związku z wewnętrznymi przepisami Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich, stowarzyszenie oznaczone w nazwie jako żydowskie do Związku przystąpić nie miało prawa.

Makabi mogło kandydować do PZTW po zmianie nazwy sekcji na „nieżydowską”. To byłoby jednak sprzeczne z syjonistycznymi poglądami. W wyniku tego, zarówno wioślarze Makabi Warszawa, jak Makkabi Kraków oraz Makkabi Wilno, do PZTW nigdy nie przystąpili.

Osiągnięcia Makabi Warszawa, zarówno w sporcie wyczynowym i masowym, są niezwykle

imponujące. W latach 30-tych klub liczył ponad 2-tys. członków.

Jedną z gwiazd Makabi Warszawa była Eugenia Frydman – polsko-żydowska pływaczka, wielokrotna mistrzyni oraz wicemistrzyni Polski oraz Warszawy w pływaniu i skokach do wody w 20-leciu międzywojennym. W 1928 r., Makabi zrezygnowało z udziału w pływackich Mistrzostwach Warszawy w proteście przeciwko krzywdzącym sędziowaniu na zawodach i w ramach manifestacji swojego stanowiska zorganizował w tym samym roku widowiskowy pokaz skoków z warszawskiego Mostu Kierbedzia do Wisły, który obserwowało ok. 10 tysięcy osób po obu stronach rzeki. W

pokazie wzięło udział 6 skoczków – czterech panów i dwie panie w tym właśnie Eugenia.

Prężnie działały wtedy 175 sekcji sportowych takich jak: wioślarskie, piłki nożnej, gimnastyczne, bokserskie, gier sportowych (siatkówki, koszykówki i hazeny), szermiercza, żeglarska, pływacka, lekkoatletyczna, ciężkoatletyczne, tenisa stołowego, samochodowe, kolarskie, motorowe, kajakarskie, hokejowe, strzeleckie oraz sekcje niesportowe: turystyczno-narciarska, rytmiki i tańca, fotograficzna, a także dwie orkiestry.

Makabi zawiesiło działalność w 1940 po tym, jak niemieckie władze okupacyjne zakazały działalności wszystkich związków, stowarzyszeń i klubów sportowych. Klub został

 <p>Projekt finansowany ze środków programu Unii Europejskiej „Obywatele, równość, prawa i wartości” (CERV) na lata 2021-2027.</p>	<p>reaktywowany pierwotnie w 1991 roku, a następnie w latach 2014-15 w formie w jakiej funkcjonuje do dziś.</p> <p>slajd 5 (3 min)</p> <p>Aktualnie Makabi Warszawa liczy około 100 członków.</p> <p>Okresowo działają amatorskie sekcje dla dzieci, młodzieży i dorosłych. W ostatnich latach były to sekcje piłka nożna, judo, bieganie, ping pong, BJJ, Krav Maga, koszykówka, joga, badminton, wioślarstwo.</p> <p>Machabeuszy można spotkać w czasie regeneracyjnego saunowania, morsowania oraz spacerów nordic walking i krajoznawczych.</p>	<p>- Pomimo, że obecnie społeczność żydowska jest nieliczna, stara się nawiązywać do swojego bogatego dziedzictwa.</p> <p>- Jednym z przejawów żydowskiego odrodzenia w Polsce było reaktywowanie aktywnego do tej pory ŻTGS Makabi Warszawa.</p>	<p>- Jakie dyscypliny sportu można trenować w Makabi?</p> <p>- Gdzie można spotkać członków i członkinie Makabi?</p>
--	---	---	--

	<p>Makabi Warszawa uczestniczy w lokalnych imprezach kulturalno-sportowych, jak również w Makabiadach organizowanych w Izraelu.</p>		
	<p>Slajd 6 - antysemityzm</p> <p>Przez znaczny rozstrzał idei na płaszczyznach syjonizm – antysyjonizm (np. między Bundem a Poalej Syjon oraz Ha-szomer Ha-cair), oraz lewica – prawica (większość partii była socjalistyczna, ale były również partie ortodoksyjnych żydów np. Agudas Israel), Żydom trudno było wpłynąć na sytuację mniejszości żydowskiej poza oddolnymi działaniami (m.in. przez kluby sportowe).</p> <p>- W sporcie żydowscy zawodnicy byli dyskryminowani i wypychani z rywalizacji przez</p>	<p>- Pod koniec lat 30. skala przemocy wobec Żydów była największa w całym międzywojniu, mimo sukcesów sportowych, nasilała się dyskryminacja, której punktem kulminacyjnym była próba aktywacji paragrafu aryjskiego przez polskie kluby sportowe.</p> <p>- Odgórnymi aktywatorami tej przemocy były polskie organizacje nacjonalistyczne. Z początkiem wojny skończyła się era autonomicznego i upolitycznienie</p>	<p>- Czemu nie ma już żydowskich klubów sportowych z Polsce (poza Makabi)?</p> <p>- Jak antysemityzm wpływał na życie codziennie Żydów?</p>

	<p>antysemickie siły: w 1938 okręg poznański w PZPN chciał zastosować tzw. paragraf aryjski, który wykluczył by sportowców żydowskiego pochodzenia z rozgrywek. Ostatecznie w głosowaniu antysemita przegrali 150 do 94 w głosach okręgów.</p> <p>- Głównym zagrożeniem dla mniejszości żydowskiej w Polsce były środowiska narodowe (Endecja i ONR). Zachęcały one Polaków do rywalizacji ekonomicznej z Żydami, a także do wykluczania Żydów z życia społecznego, również sportu. Prowadziło to częstych pogromów na wsiach.</p>	<p>sportu, a żydowskie kluby sportowe nie zostały odtworzone po wojnie poza Makabi Warszawa odtworzonym w 2014.</p>	
--	--	---	--

 <p>Jaki był główny cel dla Makabi postawiony przez prezesa Ferbera? Co było największym problemem dla Makabi?</p> <p>Jakie znaczenie dla palestyńskich Żydów miał sport żydowski w Polsce?</p>	<p>Slajd 7 – zadanie grupowe</p> <p>Na slajdzie wyświetlane są pytania pomocnicze do zadania grupowego.</p>	<p>- Żydowskie kluby sportowe podejmowały działania mające na celu ciągły rozwój infrastruktury sportowej.</p> <p>- Sport żydowski dawał zawodnikom szansę na udział w międzynarodowej społeczności, aktywującej Żydów z całego świata</p>	<p>Pytania pomocnicze wraz z omówieniem tekstów zawarte zostały w Załączniku 2.</p>
---	---	--	--

ZAŁĄCZNIK 2 – TEKSTY ŹRÓDŁOWE DO PRACY W GRUPACH		
Tekst źródłowy	Pytania do tekstu źródłowego	Komentarz
	Jakie znaczenie dla Palestyńskich Żydów miał sport żydowski w Polsce?	Palestyńscy żydzi, którzy próbowali budować społeczność po 1900 latach diaspory (rozbitcia społeczności na cały świat), mogli się inspirować polskimi Żydami, którzy skutecznie i sprawnie poprzez sport wzmacniali społeczność żydowską w odrodzonej po I wojnie światowej Polsce.

	<p>Co było największym problemem dla Makabi?</p> <p>Jaki był główny cel dla Makabi postawiony przez prezesa Ferbera?</p>	<p>Makabi miało wzmacniać jedność i tożsamość żydowską. Poprzez sport prezes Ferber chciał osiągnąć większą zdolność warszawskich Żydów do obrony i skutecznego działania. Niestety wielkie plany Makabi hamowane były przez problemy finansowe. Mnogość sekcji, wielkie plany co do nowych obiektów i organizacja całego klubu była kosztowna, a pieniędzy nigdy nie było za wiele.</p>
--	--	--

ZAŁĄCZNIK 3

Pytania do quizu podsumowującego wiedzę

Co oznacza "Chazak v'ematz"?

- a) "Bądź silny i odważny"
- b) "Bądź ostrożny i bezpieczny"
- c) "Bądź miły i wesoły"
- d) "Bądź sobą"

W jakim mieście Józef Klotz strzelił pierwszego gola w historii reprezentacji Polski?

- a) w Krakowie
- b) w Berlinie
- c) w Sztokholmie
- d) w Wilnie

Jak nazywała się ulica, na której znajdowało się centrum warszawskiego życia żydowskiego?

- a) Chmielna
- b) Nalewki
- c) Nowolipki
- d) Złota

Co spowodowała by aktywacja paragrafu aryjskiego w sporcie?

- a) Żydzi zostaliby wykluczeni z rozgrywek
- b) Żydzi mogliby uczestniczyć w rozgrywkach za pozwoleniem
- c) Nic by się nie zmieniło
- d) Żydzi mogliby uczestniczyć w rozgrywkach, ale bez możliwości wygrania

Na jakiej ulicy znajdowała się siedziba klubu Makabi Warszawa?

- a) ul. Długa
- b) ul. Krótka
- c) ul. Twardza
- d) ul. Nalewki

